РЕПУБЛИКА
СРБИЈА

ПОВЕРЕНИК ЗА
ЗАШТИТУ
РАВНОПРАВНОСТИ

МЗ
923/2020

бр. 07-00-360/2020-02 датум: 10.3.2021.

FEMPLATZ
Биљана Јањић, заступница

26000 Панчево
Милоша Обреновића 67/14

Поштована госпођо Јањић,

У прилогу Вам достављамо мишљење са препоруком Повереника за заштиту равноправности бр. 07-00-360/2020-02 од 8. марта 2021. године, донето на основу Ваше притужбе.

С поштовањем,

В.Д. ПОМОЋНИЦЕ ПОВЕРЕНИЦЕ ЗА ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ
Мирјана Кецман

МЗ
923/2019

бр. 07-00-360/2020-02 датум: 8.3.2021.

МИШЉЕЊЕ

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе Удружења „Femplatz" против Данила Лукића, због дискриминације на основу пола. У притужби је наведено да је Данило Лукић адвокат и носилац листе Групе грађана – За бољу општину Пландиште, који је, између осталог, у свој предизборни програм пред изборе одржане 21. јуна 2020. године сврстао „увоз жена" из Белорусије и Казахстана за неожењене сугрђане општине Пландиште. Такође, адвокат Данило Лукић је и изјаву за портал Нова.рс навео: „Ја се бавим адвокатуром, па сви момци долазе код мене и жале се да нема девојака. Ја им кажем да ћемо, ако они не могу да се ожене, да узмемо једно два аутобуса и доведемо бар сто жена из Белорусије. И, ето, за седам година нама три школска одељења. У изјашњењу, адвокат Данило Лукић је у целости оспорио притужбу, наводећи, између осталог да оснивање посебног општинског фонда за подстицање наталитет данас има свака општина у Србији, где се из буџета општине издвајају средства за повећање наталитета, због чега је нејасно каква је дискриминација у питању, као и да, као одборник у више сазива локалног парламента лично зна да је улагање у будућност деце најисплативија инвестиција. Након спроведеног поступка и изведених доказа, утврђено је да наведена изјава адвоката Данила Лукића, представља понижавање и омаловажавање жена, и подржавање родних стереотупа. При томе, Повереник је посебно имао у виду да је Данило Лукић био носилац листе, те да треба да води рачуна да својим изјавама не вређа достојанство лица или групе лица на основу њиховог личног својства. Повереник за заштиту равноправности дао је мишљење да су овом изјавом повређене одредбе члана 12. и 20. Закона о забрани дискриминације, због чега је препоручио да Данило Лукић објави у електронском или штампаном медију са локаланом и / или регионалном покривеношћу јавно извињење свим женама, као и да убудуће не даје изјаве којима се вређа достојанство жена и подржавају родни стереотипи.

1. ТОК ПОСТУПКА

1.1. Повереник за заштиту равноправности притужбом се обратило Удружење „Femplatz“ из Панчева, против Данила Лукића, због дискриминације на основу пола.

1.2. У притужби је, између осталог, наведено:

- да је адвокат Данило Лукић носилац листе и кандидат за председника општине Пландиште, у свој предизборни програм у оквиру Групе грађана „За бољу општину Пландиште“ сврстао „увоз жена“ из Белорусије и Казахстана за неожењене суграђане општине Пландиште. Такође је навео да ће бити издвојена посебна буџетска средства за „овакве пројекте“;

- да је за портал Нова.рс адвокат Данило Лукић навео: „Ја се бавим адвокатуром, па сви момци долазе код мене и жале се да нема девојака. Ја им кажем да ћемо, ако они не могу да се ожене, да узмемо једно два аутобуса и доведемо бар сто жена из Белорусије. И, ето, за седам година нама три школска одељења. У оквиру програма под редним бројем 7 сврстано је: „оснивање посебног фонда за подстицање наталитета у општини и организовано од стране општине долазак девојака из Белорусије и Казахстана за наше нежење“;

- да је даље навео: „Као председник општине дајем реч да ћу се борити за оснивање посебног општинског фонда за подстицање наталитета у општини и организовати долазак девојака из Белорусије и Казахстана за наше нежење;

- да је том приликом појаснио и зашто је изабрао Белорусију и Казахстан за „увоз жена“, јер те државе нису чланице Европске уније;

- да је адвокат Данило Лукић овом изјавом прекршио одредбе члана 12, 13. и 20. Закона о забрани дискриминације;

- да је посебно проблематично и алармантно што је Данило Лукић на овај начин пропагирао организовање трговине људима у оквиру предизборне кампање и планирао њено финансирање из буџета општине Пландиште, уз озбиљно кршење принципа равноправности жена и мушкараца;

- да је Данило Лукић адвокат и носилац листе Групе грађана „За бољу општину Пландиште и кандидат за председника општине Пландиште, што носи посебне одговорности, имајући у виду претпоставку да адвокати познају правне прописе.

1.3. Уз притужбу је, као доказ, наведен линк портала нова.рс, где је забележена спорна изјава и предизборни програм Групе грађана „За бољу општину Пландиште-адвокат Лукић Данило“, као и фотокопија предизборног програма.

1.4. Повереник за заштиту равноправности спровео је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, а у складу са чланом 35. став 4. и чланом 37. став 2. Закона о забрани дискриминације,[1] па је у току поступка прибављено изјашњење Данила Лукића.

1.5. У изјашњењу на притужбу, Данило Лукић је, између осталог, навео:

- да притужбу оспорава у целости;

- да подносилац притужбе нема активну легитимацију, с обзиром на члан 35. став 1.и 3. Закона о забрани дискриминације;

[1] „Службени гласник РС“, број 22/09

– да је писмени споразум о оснивању Групе грађана - За бољу општину Пландиште - адвокат Лукић Данило, потписало 30% жена, док је на листи било 40% жена;

– да је, имајући у виду, да је притужба поднета у време предизборне кампање, њена намера била да се умањи политичка моћ коју Група грађана - За бољу општину Пландиште - адвокат Данило Лукић има у локалној политици општине Пландиште;

– да оснивање посебног општинског фонда за подстицање наталитета у општини данас има свака општина у Србији, где се из буџета општине издвајају средства за повећање наталитета, због чега је нејасно каква је дискриминација у питању;

– да као одборник у више сазива локалног парламента лично зна да је улагање у будућност деце најисплативија инвестиција.

2. ЧИЊЕНИЧНО СТАЊЕ

2.1. На основу навода притужбе, доказа који су достављени и то фотокопије предизборног програма групе грађана" За бољу општину пландиште" адвокат Данило Лукић и текста објављеног на порталу Нова.рс, утврђено је да је у оквиру програма Групе грађана - За бољу општину Пландиште, адвокат Данило Лукић, под редним бројем 7. наведено: Оснивање посебног општинског фонда за подстицање наталитета у општини и организовано од стране општине долазак девојака из Белорусије и Казахстана. Утврђено је, такође, да је Данило Лукић, у изјави за портал Нова.рс, између осталог навео: Ја се бавим адвокатуром, па сви момци долазе код мене и жале се да нема девојака. Ја им кажем да ћемо, ако они не могу да се ожене, да узмемо једно два аутобуса и доведемо бар сто жена из Белорусије. И ето, за седам година нама три нова школска одељења. Као председник општине дајем реч да ћу се борити за оснивање посебног општинског фонда за подстицање наталитета у општини и организовати долазак девојака из Белорусије и Казахстана за наше „нежење". На питање зашто је изабрао баш ове две земље, Лукић је појаснио да те државе нису чланице Европске уније.

3. МОТИВИ И РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ МИШЉЕЊА

Повереник за заштиту равноправности, приликом одлучивања у овом предмету, анализирао је наводе из притужбе, изјашњења, доказе који су достављени, као и релевантне међународне и домаће правне прописе у области заштите од дискриминације.

Правни оквир

3.1. Повереник за заштиту равноправности је установљен Законом о забрани дискриминације као самосталан државни орган, независан у обављању послова утврђених законом. Одредбама члана 33. Закона о забрани дискриминације прописана је надлежност Повереника за заштиту равноправности. Једна од основних надлежности Повереника јесте да прима и разматра притужбе због дискриминације, даје мишљења и препоруке у конкретним случајевима дискриминације и изриче законом утврђене мере. Поред тога, Повереник је овлашћен да предлаже поступак мирења, као и да покреће судске поступке за заштиту од дискриминације и подноси прекршајне пријаве због аката дискриминације прописаних антидискриминационим прописима. Повереник је, такође,

овлашћен да упозорава јавност на најчешће, типичне и тешке случајеве дискриминације и да органима јавне власти препоручује мере за остваривање равноправности.[2]

3.2. Устав Републике Србије[3] у члану 21. забрањује сваку дискриминацију, непосредну или посредну, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета. Такође, Устав Републике Србије јемчи слободу мишљења и изражавања, као и слободу да се говором, писањем, сликом или на други начин траже, примају и шире обавештења и идеје[4] и прописује да се слобода изражавања може законом ограничити, ако је то, поред осталог, неопходно и ради заштите права и угледа других.[5]

3.3. Конвенцијом о елиминисању свих облика дискриминације жена[6] обавезане су државе потписнице да предузму одговарајуће мере на промени културних образаца родних неједнакости, односно отклањању предрасуда и пракси заснованих на схватању о инфериорности или супериорности једног или другог пола или традиционалној улози мушкараца, односно жена.[7]

3.4. Уставна забрана дискриминације ближе је разрађена Законом о забрани дискриминације, који у члану 4. прописује да су сви једнаки и уживају једнак положај и једнаку правну заштиту, без обзира на лична својства, те да је свако дужан да поштује начело једнакости, односно забрану дискриминације. Одредбом члана 12. Закона о забрани дискриминације забрањено је узнемиравање и понижавајуће поступање које има за циљ или представља повреду достојанства лица или групе лица на основу њиховог личног својства, а нарочито ако се тиме ствара страх или непријатељско, понижавајуће и увредљиво окружење. Такође, чланом 20. став 2. овог закона забрањено је [...] изражавање мржње, омаловажавање, уцењивање и узнемиравање с обзиром на пол, као и јавно заговарање, подржавање и поступање у складу са предрасудама, обичајима и другим друштвеним обрасцима понашања који су засновани на идеји подређености или надређености полова, односно стереотипних улога полова.

3.5. Одредбама члана 4. Закона о равноправности полова[8] прописано је да је дискриминација на основу пола свако неоправданоављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање које има за циљ или последицу да лицу или групи отежа, угрози, онемогући или негира признање, уживање или остваривање људских права и слобода у политичкој, економској, друштвеној, културној, грађанској, породичној и другој области, а одредбом члана 10. став 1. тачка 6. овог закона прописано је да узнемиравање представља сваки нежељени вербални, невербални или физички акт, учињен са намером или који има за последицу повреду достојанства и изазивање страха или стварање непријатељског, понижавајућег, деградирајућег или увредљивог окружења, заснован на полу.

Анализа изјаве Данила Лукића са аспекта антидискриминационих прописа

3.6. С обзиром на предмет притужбе, у конкретном случају је потребно испитати да ли је Данило Лукић, у политичком програму, као носилац листе Групе грађана - За бољу

---

[2] Закон о забрани дискриминације, члан 33.
[3] Устав Републике Србије („Службени гласник РС", број 98/06)
[4] Устав Републике Србије, члан 46. став 1.
[5] Устав Републике Србије, члан 46. став 2.
[6] Закон о ратификацији Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена („Службени лист СФРЈ", број 11/81)
[7] Закон о ратификацији Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена, члан 5.
[8] „Службени гласник РС", број 104/09

општину Пландиште на изборима који су одржани у јуну 2020. године и изјавом датом на портал Нова.рс, повредио антидискриминационе прописе.

3.7. Устав Републике Србије, у члану 46, јемчи слободу мишљења и изражавања, као и слободу да се говором, писањем, сликом или на други начин траже, примају и шире обавештења и идеје, и прописује да се слобода изражавања може законом ограничити, ако је то неопходно ради заштите права и угледа других. С тим у вези, одредбом члана 12. Закона о забрани дискриминације забрањено је узнемиравање и понижавајуће поступање које има за циљ или представља повреду достојанства лица или групе лица на основу њиховог личног својства, а нарочито ако се тиме ствара страх или непријатељско, понижавајуће и увредљиво окружење. Такође, важно је напоменути да је одредбом члана 20. став 2. овог закона забрањено, између осталог, јавно заговарање, подржавање и поступање у складу са предрасудама, обичајима и другим друштвеним обрасцима понашања који су засновани на идеји подређености или надређености полова, односно стереотипних улога полова.

3.8. Имајући у виду наведено, Повереник за заштиту равноправности констатује да је у сваком конкретном случају потребно анализирати поруке које су дате одређеном изјавом, да ли се изјавом вређају и понижавају одређене особе на основу неког њиховог личног својства. Неспорно је да сваки појединац има право да износи своје ставове, што представља основ сваког слободног демократског друштва. Међутим, слобода говора, без обзира на начин изношења и објављивања идеја и ставова никада не сме да буде изговор за дискриминацију.

3.9. Стога, Повереник за заштиту равноправности је анализирао садржај изјаве Данила Лукића посебно ценећи да ли се порукама које је послао ствара понижавајуће и увредљиво окружење за жене.

3.10. Повереник је најпре ценио наводе из изјашњења да подносилац притужбе нема активну легитимацију, имајући у виду члан 35. став 1. и 3. Закона о забрани дискриминације. С тим у вези, Повереник најпре указује да су правила поступка пред Повереником уређена одредбама чл. 35 – 40. Закона о забрани дискриминације. Даље, Пословник о раду Повереника за заштиту равноправности, изричито прописује да организацији за заштиту људских права није потребна сагласност за подношење притужбе у случају дискриминације групе лица[9]. Појашњавајући појам *притужбе у име групе лица*, аутори Коментара закона о забрани дискриминације, користе се примером говора мржње који је уперен против Рома, наводећи да у том случају притужбу могу поднети, у своје име, без ичије сагласности, организације које се баве заштитом људских права али и сваки појединац.[10] Овај пример јасно показује да се ради о неодређеној групи лица, и да управо због тога сагласност није потребна, јер се не може ни прибавити од свих лица које чине популацију коју повезује неко лично својство. Такође, Повереник указује и на одлуку Врховног касационог суда Рев. 853/14 од 3. септембра 2014. године, у којој је, између осталог, суд заузео став да: „Повереник тужбу за утврђење дискриминације може поднети у име одређеног лица само уз његов пристанак у писменом облику. Међутим, ако се тужба за утврђење дискриминације односи на групу лица, Поверенику није потребно овлашћење. С обзиром да тужба није усмерена на утврђење дискриминације против одређеног лица... већ за дискриминацију која је извршена према одређеној групи: неодређеном броју лица – деци ромске националности, Поверенику, по оцени Врховног касационог суда није било потребно писмено пуномоћје за подношење тужбе...". Са друге стране, у одлуци Врховног касационог суда Рев.98/2016 , потврђен је став Врховног касационог суда да је потребна писана сагласност „када се тачно зна

[9] Члан 15. став 3. Пословника о раду (Сл. гласник РС, бр. 34/11)
[10] Петрушић Н., Крстић И., Маринковић Т., (2014) *Коментар закона о забрани дискриминације*, Београд : Правосудна академија, стр. 243.

идентитет лица у односу на које је извршено дискриминаторно поступање". Имајући у виду све напред наведено, као и чињеницу да је увидом у Статут Удружења грађанки „Fem Platz" утврђено да се ова организација цивилног друштва бави и заштитом жена од дискриминације, Повереник констатује да су конкретном случају испуњени формални услови за вођење поступка пред овим државним органом, односно да је Удружење грађанки „Femplatz" активно легитимисано за подношење конкретне притужбе.

3.11. Утврђено је да је у програму групе грађана „За бољу општину Пландиште"- адвокат Лукић Данило, носилац листе и кандидат за председника општине, под редним бројем 7. наведено: Оснивање посебног општинског фонда за подстицање наталитета у општини и организовање од стране општине девојака из Белорусије и Казахстана. Такође, за портал Нова.рс. адвокат Данило Лукић је навео: „Ја се бавим адвокатуром, па сви момци долазе код мене и жале се да нема девојака. Ја им кажем да ћемо, ако они не могу да се ожене, да узмемо једно два аутобуса и доведемо бар сто жена из Белорусије. И ето, за седам година нама три нова школска одељења. Као председник општине дајем реч да ћу се борити за оснивање посебног општинског фонда за подстицање наталитета у општини и организовати долазак девојака из Белорусије и Казахстана за наше „нежење". На питање зашто је изабрао баш ове две земље, Лукић је за нова.рс појаснио да те државе нису чланице Европске уније.

Повереник за заштиту равноправности истиче да овакви ставови омаловажавају и вређају достојанство жена, те уместо да се сузбијају, на овај начин се подржавају родне предрасуде у вези са женама. Садржаји којима се промовише инфериорност жена, њихова објективизација и стереотипи, искључиво и само из разлога који су у вези са њиховим полом, у супротности су са прописима о забрани дискриминације и недопустиви су у јавном простору.

3.12. Када је реч о наводима из изјашњења који се односе на подстицање наталитета, Повереник указује да је легитимно да се адвокат Данило Лукић залаже за повећање наталитета и постизање пожељног демографског развоја на територији своје општине. Међутим, он то чини на начин који је супротан одредбама Закона о забрани дискриминације, пропагирајући „увоз девојака из Белорусије и Казахстана". Повереник указује на Општу препоруку бр. 3 CEDAW Комитета, који је поред осталог позвао све државе уговорнице да усвоје делотворне програме образовања и информисања јавности који ће помоћи да се искорени садашња устаљена пракса која спречава потпуно деловање принципа друштвене равноправности жена. Ово је нарочито важно имајући у виду да у Србији, поред забране поступања у складу са предрасудама, обичајима и другим друштвеним обрасцима понашања који су засновани на идеји подређености или надређености полова, као и поред једнакости пред законом мушкараца и жена, и даље постоје одређени друштвени обрасци понашања који су неповољни за жене, а који не могу бити алиби за узнемиравање и понижавајуће поступање. Наиме, широко распрострањени родни стереотипи утичу на креирање мушких и женских родних улога, чиме се ствара својврсни алиби за праксу неравноправности мушкараца и жена.

3.13. У вези навода из изјашњења Данила Лукића да је споразум о оснивању групе грађана - За бољу општину Пландиште потписало 30% жена, док је на локалној листи било 40% жена, Повереник за заштиту равноправности истиче да су они ирелевантни и нису утицали на другачије мишљење, имајући у виду да су под тачком 7. политичког прогама групе грађана чији је носилац адвокат Данило Лукуђ и његовом изјавом која је објављена на порталу Нова. рс изражени ставови који су увредљиви и понижавајући за жене и засновани на идеји подређености и надређености полова као и стереотипних улога полова.

3.14. Имајући у виду наведено, Повереник констатује да ова изјава представља понижавање и омаловажавање жена, сводећи их на објекат/робу „која се увози". Управо оваквом изјавом промовишу се сексизам и родни стереотипи и предрасуде према женама, што представља вређање и кршење људског достојанства жена. При томе, Повереник је посебно имао у виду да је Данило Лукић био носилац листе Групе грађана – За бољу општину Пландиште, што носи посебну одговорност да својим изјавама не вређа достојанство лица или групе лица на основу њиховог личног својства, што у конкретном случају који је предмет ове притужбе, није учинио.

4. МИШЉЕЊЕ

Прописивањем политичког програма под редним бројем 7. групе грађана „За бољу општину Пландиште" пред изборе одржане 21. јуна 2020. године и изјавом датом за портал Нова.рс од 16. јуна 2020. године, Данило Лукић је повредио одредбе члана 12. и 20. Закона о забрани дискриминације.

5. ПРЕПОРУКА

Повереник за заштиту равноправности препоручује Данилу Лукићу да у локалном и/или регионалном електронском или штампаном медију општине Пландиште објави јавно извињење свим женама, као и да убудуће не даје изјаве којима се вређа достојанство жена и подржавају родни стереотипи.

Потребно је да Данило Лукић обавести Повереника за заштиту равноправности о спровођењу ове препоруке, у року од 30 дана од дана пријема мишљења са препоруком.

Сагласно члану 40. Закона о забрани дискриминације, уколико Данило Лукић не поступи по препоруци у року од 30 дана, биће донето решење о изрицању мере опомене, против којег није допуштена жалба, а за случај да ово решење не спроведе, Повереник за заштиту равноправности може о томе обавестити јавност преко средстава јавног информисања и на други погодан начин.

Против овог мишљења са препоруком није допуштена жалба нити било које друго правно средство, јер се њиме не одлучује о правима и обавезама правних субјеката.

ПОВЕРЕНИЦА ЗА ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ

Бранкица Јанковић